

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ВОЗНЯКОВСЬКА К. А.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
(Чернівецький юридичний інститут
Національного університету
«Одеська юридична академія»)

УДК 347.2:336.71

ЩОДО ПОРЯДКУ ВИЗНАННЯ БАНКУ ПРОБЛЕМНИМ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Стаття присвячена правовим проблемам, спричиненим визнанням банку проблемним як передумовою його неплатоспроможності. Зроблено висновок, що чинний порядок визнання банку проблемним потребує істотного доопрацювання в напрямі встановлення більш тривалих строків, закріплення можливостей індивідуального плану подолання проблемності банківської установи, закріплення принципу безперервності надання фінансових послуг тощо.

Ключові слова: неплатоспроможність банків, проблемний банк, передумови банкрутства, фінансові послуги.

Стаття посвящена правовим проблемам, возникающим при признании банка проблемным как предпосылки его неплатежеспособности. Сделан вывод, что действующий порядок признания банка проблемным нуждается в существенной доработке в направлении установления более длительных сроков, закрепления возможностей индивидуального плана преодоления финансовых трудностей, закрепления принципа непрерывности предоставления финансовых услуг и др.

Ключевые слова: неплатежеспособность банков, проблемный банк, предпосылки банкротства, финансовые услуги.

The article is devoted to the legal problems that arise when the bank recognizes as problematic in a precondition for its insolvency. It is concluded that the current procedure for recognition of a problem bank requires substantial improvement in the direction of establishing longer terms; consolidating the capabilities of an individual plan to overcome financial difficulties, consolidating the principle of continuity of financial services and other measures.

Key words: insolvency of banks, problem bank, precondition of bankruptcy, financial services.

Вступ. Процедура визнання банку неплатоспроможним ґрунтується на положеннях ст. 76 Закону України «Про банки та банківську діяльність» та розвивається в Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Якщо намагатися всебічно розглянути неплатоспроможність банків як сукупність спеціальних господарських відносин, то потрібно з'ясувати весь комплекс попередніх і похідних категорій, що їх супроводжують. Передумову правовідносин варто розуміти як будь-які пов'язані з досліджуваними відносинами дії або події, які прямо не спричиняють виникнення (зміни, припинення) відносин, на від-

міну від підстав для їх виникнення (зміни, припинення), але створюють умови (зазвичай попередньо) для їх нормального здійснення і функціонування [1, с. 186]. Очевидно, що в даному розумінні передумовою неплатоспроможності банківської установи є її проблемність, звідси, з урахуванням застереження про те, що неплатоспроможність не може сама собою вважатися нормальним станом функціонування банківської установи.

Незважаючи на те, що передумови неплатоспроможності банку мають послідовно досліджуватися в юридичній і економічній літературі, наукових розроблень щодо цих питань не вистачає. Окремі висновки щодо категорії проблемності банку зроблені в роботах таких економістів і юристів, як: Н. Версаль, О. Еркес, Ю. Жежерун, В. Гаркавенко, Ю. Шаповал та інших. У науці не вистачає комплексного економіко-правового погляду на категорію проблемності банку як передумови його неплатоспроможності.

Постановка завдання. Метою роботи є визначення змісту категорії проблемного банку та формулювання пропозицій щодо доопрацювання відповідного статусу в банківському законодавстві України з урахуванням досвіду провідних країн світу та Європейського Союзу (далі – ЄС).

Результати дослідження. Визнання банку проблемним передувє юридичній формі неспроможності банківської установи, адже в економічному розумінні проблемний банк може бути фактично неспроможним виконувати свої майнові зобов'язання. Водночас без ухвалення спеціального правовстановлюючого акта – рішення Національного банку України (далі – НБУ) про віднесення банку до категорії проблемного, а згодом неплатоспроможного – правовий режим неплатоспроможності виникнути не може.

Зауважимо, що категорія проблемності банку з'явилася в банківському законодавстві України лише 2012 р., а до цього досить успішно застосовувався лише режим тимчасової адміністрації в слабких банках. Питання ефективності нового механізму можна обговорювати, але беззаперечним залишається факт незрівнянно більш тяжких наслідків застосування нових механізмів, що відобразилося на ліквідації десятків банків в Україні протягом 2013–2017 рр. Навіть в умовах переходу на нову систему відповідні критерії проблемності були спочатку достатньо помірними. Так, що стосується регулятивного капіталу, то спочатку було передбачено зменшення розміру його нормативів на 10% і більше протягом звітного місяця (сьогодні – на 5% і з визначенням частоти такого явища). А вже 2014 р. запроваджені вимоги щодо зниження нормативів ліквідності, або критичного рівня класифікованих активів тощо як критерії віднесення банків до проблемних [2].

В юридичній літературі сьогодні висловлено низку справедливих зауважень до чинного порядку визнання банку проблемним. Наприклад, зазначається відсутність регламентації нормативними актами «вимог до змісту та якості планів реструктуризації банків», нерегульованість «механізму стимулювання акціонерів банків до швидкого викупу участі держави в капіталі і не визначені строки відновлення здатності банку до самостійного нормального функціонування без допомоги держави» [3]. Крім того, висловлюються зауваження щодо недоліків розширеної компетенції НБУ, адже НБУ має право визнати банк проблемним через інші підстави, ніж передбачено законом: «Національний банк України має право віднести банк до категорії проблемних з інших підстав, визначених нормативно-правовими актами Національного банку України» (ч. 2 ст. 75 Закону «Про банки та банківську діяльність»). Постановою № 494 НБУ розширив перелік підстав, за наявності яких він має право віднести банк до категорії проблемних: у разі встановлення факту вчинення банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників або інших кредиторів банку, якщо іноземними державами, міждержавними об'єднаннями або міжнародними організаціями застосовані санкції до цього банку або власникам суттєвої участі в банку, що становлять загрозу інтересам вкладників або інших кредиторів банку і (або) стабільності банківської системи». Водночас постановою № 365 НБУ розширив перелік ознак ризикової діяльності банків. «Отже, ухвалення рішення НБУ про визнання банку неплатоспроможним може мати суб'єктивний характер. При цьому рішення НБУ про визнання банку як проблемного є банківською тасмницею, що знижує рівень прозорості дій НБУ» [4, с. 110].

Дійсно, поширювальна компетенція НБУ в питанні визнання банку проблемним вже за першого наближення здається такою, що не повною мірою відповідає потребам правової визначеності. Але для того, щоб з'ясувати справедливість відповідної критики, потрібно проаналізувати законодавчі підстави для визнання банківської установи проблемною згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність».

У літературі трапляється думка про те, що у вітчизняному законодавстві чітко розмежовані поняття «проблемний банк» та «неплатоспроможний банк» [5, с. 17]. Але, насправді, закон не містить навіть загального визначення проблемного банку. Для порівняння, Центральний банк Грузії проблемним називає «банк, який вірогідно втратить ліцензію у зв'язку із недостатнім мінімальним рівнем регулятивного капіталу, сплаченого в грошовій формі; банк, який втратив довіру кредиторів щодо виконання своїх зобов'язань і тому нездатний гарантувати безпеку довірених йому активів; банк, який вдається (або вдавався) до неналежної банківської практики, завдаючи шкоди його вкладникам та фінансовому становищу самого банку; банк, який є неспроможним через те, що його активи не покривають його зобов'язання» [6].

Наявність критеріїв визнання банку проблемним у законодавстві ще не означає чіткості в розумінні підстав набуття відповідного статусу та відмежування від інших статусів. Наявність в Положенні про виведення неплатоспроможного банку з ринку, затвердженому Рішенням виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб 5 липня 2012 р. № 2 про те, що «проблемний банк – банк, щодо якого НБУ прийняв рішення про віднесення до категорії проблемних у порядку, передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність» і нормативно-правовими актами НБУ», по суті нічого не пояснює. Визначення проблемного банку, виходячи з розумних підходів до побудови системних процедур банківських банкрутств, має ґрунтуватися на певних загальних економіко-правових ознаках, коли критерії рішення НБУ щодо віднесення банку до відповідної категорії покликані лише їх деталізувати. Інакше втрачається орієнтир цих критеріїв, провокується зловживання адміністративним органом власною компетенцією в цьому питанні.

З огляду на те, що інформація про проблемність банку є закритою, оцінювання проблемності банківської установи фактично не може здійснювати зовнішній спостерігач. Це значною мірою унеможлиблює чітке відмежування проблемності банку від неплатоспроможності, до того ж деякі критерії неплатоспроможності банку охоплюються кваліфікуючими ознаками проблемності.

Для порівняння, Базельський комітет виділяє поняття «слабкого банку», що більш точно відображає коло проблем, на які має реагувати держава шляхом вжиття більш жорстких заходів, ніж звичайні примус і контроль, до банків-порушників банківського законодавства та банківських нормативів. Це банк, «чия ліквідність чи платоспроможність погіршується або погіршуватиметься найближчим часом, якщо не буде серйозного поліпшення в його фінансових ресурсах, профілі ризику, бізнес-моделі, системах управління ризиками та контролю та / або якості управління та своєчасності управління». Водночас це не стосується випадків, коли «банк більше не є життєздатним або не має розумної перспективи для відновлення своєї життєздатності» [7]. Як буде показано нижче, деякі критерії проблемності банку в законодавстві України не мають нічого спільного з наведеною «життєздатністю» банку, а тому фактично штучно притягнуті до категорії проблемності банку.

Закон передбачає сім основних підстав для визнання банку проблемним, які будь-якого моменту можуть бути доповнені самим НБУ в підзаконному регулюванні.

Ці підстави проблемності можуть бути умовно класифіковані на три групи за об'єктом правопорушення: «економічні нормативи – майнові зобов'язання – банківські правила». Дослідники констатують, що в Україні вітчизняне банківське законодавство в цій сфері сьогодні більш жорстке порівняно із законодавством країн ЄС та Сполучених Штатів Америки (далі – США) [8, с. 13]. Це так, що є нонсенсом, оскільки режим слабкої економіки потребує більш ліберальних заходів державного регулювання економіки з метою стимулювання інвестиційної активності.

Найбільш економічно зумовленими, а отже, найбільш наближеними до природи категорії «проблемний банк», виглядають ті підстави, які ґрунтуються на невиконанні банком економічних нормативів діяльності. Це стосується таких підстав, передбачених у ч. 1 ст. 75 Закону: «1) банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5 і більше відсотків: щоденного розміру регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами НБУ мінімального розміру регулятивного капіталу – п'ять і більше разів та/або значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу нижче встановленого нормативно-правовими актами НБУ нормативного значення цього нормативу – два і більше разів»; «4) банк протягом звітного місяця допустив зменшення на 5 і більше відсотків значення хоча б одного з нормативів ліквідності нижче мінімальних нормативних значень, встановлених нормативно-правовими актами Національного банку України, що розраховуються: за щоденними розрахунками – п'ять і більше разів; щодаки – два і більше разів»; «4-1) обсяг негативно класифікованих активів банку (крім санаційного) становить 40 відсотків і більше загальної суми активів, за якими має оцінюватися ризик та формуватися резерв згідно з нормативно-правовими актами Національного банку України».

Друга група підстав проблемності пов'язана з невиконанням банком грошових зобов'язань: «2) банк не виконав вимогу вкладника або іншого кредитора, строк якої настав п'ять і більше робочих днів тому, та/або встановлено факти невідображення в бухгалтерському обліку документів клієнтів банку, що не виконані банком у встановлений законодавством України строк». Можливість визнання банку проблемним у цьому разі виходить на рівень спірного правовідношення та примушує НБУ бути «суддею» у справах, де він не має достатнього обсягу компетенції. Як здається, така підстава проблемності є недоречною в цьому контексті. Крім того, інші заходи впливу, які має право застосовувати НБУ, цілком достатньо можуть попередити виникнення проблемності в такій ситуації.

Третя група підстав пов'язана з порушенням банківського законодавства, яке може не мати безпосереднього зв'язку з економічними проблемами банківських установ.

Зокрема, такі підстави проблемності, як: «3) системне порушення банком законодавства, що регулює питання запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»; «5) банк не має ефективних та адекватних систем внутрішнього контролю та/або управління ризиками, що створює загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку»; «6) систематичне подання та/або оприлюднення недостовірної інформації або звітності з метою приховування реального фінансового стану банку, у тому числі щодо операцій із пов'язаними з банком особами».

Як здається, друга та третя група підстав проблемності банку закладають значні ризики суб'єктивізму під час ухвалення рішення НБУ щодо відповідного статусу банку. Звертають на себе увагу такі оціночні категорії, як «ефективність» та «адекватність», «реальний фінансовий стан», «мета приховування». Залишаються також запитання щодо відмінності в категоріях «системності» та «систематичності» відповідних порушень, які є вочевидь різними, але в контексті «системного порушення законодавства» відсутні будь-які законодавчі та правозастосовні орієнтири щодо визначення обсягу такого поняття.

З урахуванням висловлених вище підстав і критеріїв, можна запропонувати таке визначення проблемного банку в Україні – це кваліфікована за критеріями порушення фундаментальних економічних нормативів, основних майново-господарських зобов'язань або банківських правил банківська установа, щодо якої запроваджено спеціальний режим конфіденційним рішенням НБУ як захід впливу та переважна передумова для визнання банківської установи неплатоспроможною.

На жаль, визнання банку проблемним, як засвідчує досвід «очищення» банківської системи України, інколи є підставою, а не передумовою визнання банку неплатоспроможним та супроводжується подальшою його ліквідацією. Уся проблема тут полягає в недооцінці значення процедури визнання банку проблемним для подолання слабкості банківської установи. На противагу цьому, відповідно до світової практики, ця стадія використовується саме для активізації механізмів «очищення» балансів банків від проблемних активів. Якщо

перспектива неплатоспроможності є невідворотною, розробляється резолюція (режим роботи), яка має передбачати використання повного спектра доступних стратегій, але не обмежуватися ними: злиття або поглинання (merger & acquisition); передача акцій або майна (тобто активів і зобов'язань, серед яких депозити) покупцеві приватного сектора (purchase & assumption); передача акцій або майна та вкладів до брідж-банку (bridge-bank); конвертація депозитів в акції фінансової установи або переоформлення вкладів у спеціальний субординований кредит на поповнення капіталу (bail-in) [4, с. 109]. І лише за невідомості відповідних заходів призначається адміністратор, який бере на себе контроль і управління банком з метою відновлення платоспроможності банку або частини його бізнесу; або здійснюється ліквідація банку з виплатою коштів застрахованим вкладникам, або переведення їхніх рахунків, а потім згортання діяльності банку і продаж його активів [7, с. 46].

Зокрема, в Україні відсутні приклади технології брідж-банків, спеціально створених для виведення з ринку проблемного банку. Ця технологія виконує функцію трансформаційного механізму шляхом передачі не ФГВФО функцій щодо управління банком – адже ФГВФО не має для цього ані кадрового, ані мотиваційного, ані інвестиційного потенціалу, – а спеціальному професійному учаснику ринку. Це дозволяє продовжувати операції проблемного банку до того моменту, поки не буде ухвалено остаточне рішення про його ліквідацію. «Слабкий» банк (weak bank) закривається органом, який видав ліцензію, і ліквідується, а брідж-банк отримує ліцензію й управляється ліквідаційною комісією [4, с. 110]. Механізми перехідного банку, що формально передбачений у законі, за відсутності фінансово-організаційної підтримки щодо його створення та діяльності, відсутності законодавчих норм щодо стимулювання до передачі активів слабого банку саме на стадії його проблемності й агресивна адміністративна політика ФГВФО роблять примарними спроби запровадити порядок, аналогічний режиму брідж-банку в Україні.

Можна також звернути увагу на те, що чинні в Україні процедури, що супроводжують перебування банку в стані проблемного, не вписуються у звичайні механізми реструктуризації банківських установ. Це стає зрозумілим, якщо порівняти чинні положення банківського законодавства України та ЄС. Зокрема, у червні 2009 р. Комісією ЄС затверджене положення з метою розкриття підходу Комісії до оцінки банківських планів реструктуризації відповідно до правил державної допомоги [9]. Відповідні механізми реструктуризації розраховані саме на стадію проблемного банку, а не неплатоспроможного, оскільки передбачають зобов'язання самої банківської установи щодо виконання плану реструктуризації, а не зобов'язання ФГВФО, яка адмініструє банк на стадії неплатоспроможності.

Наприклад, 15 липня 2010 р. Комісія ЄС схвалила програму державних інвестицій у капітал Bank of Ireland на суму 3,5 млрд. євро. План відновлення життєздатності банку передбачався на період від дати ухвалення до грудня 2014 р., зокрема: скорочення приблизно 750 робочих місць у головному офісі та в мережі на 5% штату шляхом добровільного звільнення (на кінець грудня 2009 р. у банку було 16,64 тис. працівників, усього приблизно 2,2 тис. осіб залишили банк, починаючи з березня 2008 р., скорочення штату було проведено шляхом закриття вакансій, що з'явилися після звільнення працівників); вихід з інвесторів у кількох фінансових компаніях, зокрема страхування, пенсійні схеми, управління активами та будівельне товариство (бізнес з обсягом кредитного портфелю 7 млрд. євро та 4 млрд. депозитів); банк зобов'язався не виплачувати купони або застосовувати добровільні опціони «колл» на цінні папери гібридного капіталу на період із лютого 2010 р. по січень 2011 р.; банк зобов'язується не виплачувати дивіденди на простій акції до дати, яка настає раніше – 30 вересня 2012 р., або дати викупу в держави привілейованих акцій емісії 2009 р.; банк зобов'язався не проводити будь-які суттєві поглинання [3]. Із цього плану реструктуризації видно, що він не міг бути здійснений у період правового режиму неплатоспроможності, а лише на стадії проблемності. Водночас чинне законодавство України передбачає обов'язок НБУ вдаватися до процедури неплатоспроможності банку, якщо проблемність останнього наявна понад 180 днів. У свою чергу, стадія неплатоспроможності не тільки додатково підриває репутацію банку, але й унеможливує у зв'язку із прийняттям ФГВФО функцій

управління банком реалізацію волевиявлення власних органів управління банку та його акціонерів щодо зобов'язань, природно притаманних плану реструктуризації за європейським зразком.

Правові засоби регулювання процедури неспроможності банківської установи не мають обмежувати напрями подолання економічної слабкості банку, повинні бути гнучкими та пристосованими до різних кризових ситуацій.

Про це свідчать й підходи ЄС, запроваджені в Директиві 2014/59/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 травня 2014 р. «Про основні положення щодо фінансового оздоровлення та виведення з ринку неплатоспроможних кредитних установ та інвестиційних фірм» [10], яка встановлює механізм відновлення проблемного банку та визнання банку неплатоспроможним із наступним виведенням його з ринку лише в разі, коли фінансове оздоровлення здійснити не вдалося. Зокрема, у п. п. 22 та 23 Директиви встановлено, що «плани фінансового оздоровлення мають включати можливі заходи, які можуть бути вжиті керівництвом установи, де задовольняються умови раннього втручання. При визначенні того, чи може діяльність приватного сектора запобігти неспроможності установи протягом розумного строку, відповідний орган влади повинен враховувати ефективність заходів, які вживаються в ранньому періоді, вжиті в строки, визначені компетентним органом». В іншому разі, як зазначено в п. 15, «реструктуризація повинна бути здійснена якомога швидше і не повинна тривати більше п'яти років». Як видно, йдеться про розумні строки фінансового оздоровлення або про принципово більш його тривалі строки, а не жорсткі часові межі, встановленні чинним законодавством України.

Потрібно також враховувати, що, будучи в центрі фінансової системи держави, будь-які заходи щодо банківської установи, навіть проблемної, мають враховувати потреби забезпечення ефективності економічної системи держави загалом. Не випадково в рекомендаціях Базельського комітету зазначено, що навіть коли банк як юридична особа припиняє своє існування, має забезпечуватися «безперервність доступу до критичних функцій, необхідних для підтримки фінансової стабільності та довіри до фінансової системи» [7]. Відповідні підходи до проблемних банків мають бути запроваджені й у процедури визнання банку проблемним в Україні.

Висновки. Отже, чинний порядок визнання банку проблемним потребує істотного доопрацювання в напрямі встановлення більш тривалих строків подолання наслідків проблемності за угодою банку і його акціонерів із НБУ; закріплення можливостей індивідуального плану подолання проблемності банківської установи для системного банку та в інших випадках, узгоджених НБУ з акціонерами проблемного банку; виключення із критеріїв проблемності тих підстав ухвалення рішення НБУ, які мають суто формальну основу чи ґрунтуються на спірних правовідносинах банків із його клієнтами; розроблення нормативної основи реструктуризації проблемного банку та фінансово-структурних засад діяльності брідж-банків (перехідних банків) на постійній основі; нарешті, закріплення принципу безперервності надання фінансових послуг проблемним банком під час ухвалення НБУ різноманітних засобів подолання фінансової слабкості відповідної установи.

Список використаних джерел:

1. Подцерковный О. О научно-правовом анализе предпосылок, производных и сопутствующих отношений. Правова держава. 2002. № 4. С. 185–188.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання негативному впливу на стабільність банківської системи: Закон України від 4 липня 2014 р. № 1586–VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 33. Ст.1162.
3. Еркес О. Європейський досвід реструктуризації та відновлення платоспроможності проблемних банків. URL: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/084.htm.
4. Гаркавенко В., Шаповал Ю. «Очищення» банківського сектора в Україні: ціна для суспільства та держави. Український соціум. 2017. № 1 (60). С. 108–123.

5. Жежерун Ю. Роль платоспроможності банків в ефективному функціонуванні банківського сектора України. Фінансовий простір. 2016. № 1. С. 16–21.
6. Аналітичні засади для вирішення проблем банків. URL: www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/supervision/nbg1.4.5.1analytical_frameworkgeo.pdf.
7. Guidelines for identifying and dealing with weak banks: Basel Committee on Banking Supervision. July 2015. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d330.pdf>
8. Версаль Н. Проблемні банки в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка». 2014. № 10 (163). С. 10–17.
9. Commission communication on the return to viability and the assessment of restructuring measures in the financial sector in the current crisis under the State aid rules: 2009/C 195/04. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52009XC0819%2803%29>.
10. Directive 2014/59/EU establishing a framework for the recovery and resolution of credit institutions and investment firms (BRRD). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0059>.

ДУЛІБА Є. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
і правосуддя
(Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка
Степана Дем'янчука)

УДК 343.35:351.713

ПРОТИДІЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІСКАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ

У статті розглянуто деякі напрями, умови, засоби та заходи протидії тінізації економіки шляхом оптимізації податкової політики. У цьому контексті проаналізовано окремі проблеми вітчизняного розвитку оподаткування. Розглянуто деякі засоби та заходи, що реально впливають на оптимізацію фіскальної функції. Звернуто увагу на деякі основні акценти податкової політики. Висловлюються окремі думки щодо вирішення наявних проблем у сфері оподаткування.

Ключові слова: оподаткування, податки, податкова політика, тінізація економіки, фіскальна функція.

В статье рассмотрены некоторые направления, условия, средства и меры противодействия тенезации экономики путем оптимизации налоговой политики. В этом контексте проанализированы отдельные проблемы отечественного развития налогообложения. Рассмотрены некоторые средства и меры, оказывающие реальное влияние на оптимизацию фискальной функции. Обращено внимание на некоторые основные акценты налоговой политики. Высказываются отдельные мысли по решению существующих проблем в сфере налогообложения.

Ключевые слова: налогообложение, налоги, налоговая политика, тенезация экономики, фискальная функция.

